
Ljuba Dornik-Šubelj

Ustanovitev oddelka za zaščito naroda za Slovenijo

O pripravah na ustanovitev oddelka za zaščito naroda kot vsejugoslovanske organizacije je slovenskemu političnemu vodstvu pisno poročal Edvard Kardelj-Krištof 5. maja 1944 v pismu sekretarju CK KPS Francu Leskošku-Luki.¹ Med drugim je v njem sporočil, da so se odločili vprašanje boja proti peti koloni rešiti bistveno drugače, kot pa so to naredili v Sloveniji. Ta sektor je izločen iz poverjenišтва za notranje zadeve in bo podrejen poverjeništvu narodne obrambe ter v splošnem ostal v okviru vojaške organizacije. O razlogih za to odločitev v pismu ne poroča, pač pa opozarja, da bo zanje izvedel Ivan Maček-Matija ustno. V nadaljevanju piše Kardelj o bodoči organizacijski sestavi odseka za notranje zadeve v Sloveniji, ko bosta v notranjem poverjeništvu ostala samo administrativno-upravni odsek in milica. Opozoril je, da se bo izraz narodna milica moral uveljaviti povsod, to je tudi v Sloveniji, da ne bo prihajalo do zamenjav z novo ustanovljenim odsekom za boj proti peti koloni, ki se bo imenoval odsek za zaščito naroda. Kakor sem že omenila, pa se to v Sloveniji ni izvedlo zaradi nasprotovanja izrazu milica in je ta organizacija v Sloveniji vse do konca vojne uporabljala zase ime Narodna zaščita. V pismu je Kardelj obvestil vodstvo tudi o potrebnih kadrovskih spremembah, saj je bil Ivan Maček predviden za odsek za zaščito naroda in kot tak ne bo mogel obenem ostati načelnik odseka za notranje zadeve pri predsedstvu SNOS. Hkrati je obvestil slovensko vodstvo, da so vse te odločitve že dokončno sprejete, da se ne bodo več bistveno spreminjale v času vojne ter bodo obvezno v vseh pokrajinah Jugoslavije enako organizirane.²

Z nekoliko zamude je 12. maja 1944 Ivan Maček dobil sporočilo, naj se 13. maja javi na sedežu vrhovnega štaba NOV in POJ ter NKOJ, kjer bo potekala razprava o reorganizaciji službe. Skupaj z Edom Brajnikom in spremljevalci je krenil na pot v soboto 13. maja, in to s Stražnega Vrha skozi Metliko proti Bosni. Po nekaj dneh velikih naporov so prispeli v Drvar. V razgovorih najprej z Aleksandrom Rankovićem in nato z Josipom Brozom Titom je Maček zvedel za sprejete sklepe glede organizacije OZNE, njenega delovanja in o nalogah v prihodnje. Poseben poudarek je bil v razgovorih dan izbiri primernih ljudi za delo v oddelku, da bo ta ob osvoboditvi sposoben opraviti svojo nalogo ter jo opravljati tudi v bodoči socialistični državi. Vlogo in pomen nove organizacije je

¹ Arhiv Republike Slovenije, dislocirana enota I (dalje AS I), f. 384 II/36, pismo Krištofa Luki, sekretarju CK KPS 5.5. 1944.

² Irena Mrvič: Temeljna vprašanja varnostno-obveščevalne dejavnosti med NOB na Slovenskem. Referat na posvetovanju Varnostne in samozaščitne izkušnje NOG pri graditvi sistema DS in nekatera teoretična ter praktična vprašanja varnosti danes, Ljubljana, november 1984, str. 139.

še v času Mačkovega bivanja v Drvarju v posebnem dokumentu razčlenil novi načelnik organizacije Aleksander Ranković in ga skupaj z organizacijsko shemo posredoval načelnikom oddelkov za posamezna območja. OZNO je opredelil kot organ državne varnosti, ki bo eden močnih porokov za ohranitev nove demokratične oblasti v federativni Jugoslaviji. Večji poudarek je v dokumentu namenil bodočemu prodoru politične obveščevalne službe v tujino ter obveščevalnemu varovanju enot NOV, za katere je predvideval, da bodo postale glavne tarče sovražnikove agenture.³

Ivan Maček je po nekoliko zakasneli vrnitvi iz Drvarja (doživeli so nemški letalski desant na Drvar) obvestil slovensko politično vodstvo o spremembah na področju notranjih zadev. Tako je na podlagi njegovega poročila Boris Kidrič na seji predsedstva Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta 26. junija 1944 obvestil ostale člane, da je NKOJ boj proti peti koloni izločil iz posameznih nacionalnih enot in ga podredil neposredno poverjeništvu za narodno obrambo, v okviru katerega je ustanovil Oddelek za zaščito naroda. Za Slovenijo je bil za načelnika OZNE imenovan Maček. Predsedstvo SNOS-a se je s to spremembo strinjalo, s pristavkom, da bo kljub centralizaciji tega oddelka potrebno najtesnejše sodelovanje s predsedstvom SNOS.⁴

Reorganizacija odseka za notranje zadeve pri predsedstvu SNOS

Po izločitvi obveščevalnega oddelka in oddelka za inozemstvo je v okviru odseka za notranje zadeve ostal samo še oddelek za Narodno zaščito. Na seji predsedstva SNOS-a 26. junija 1944 je Maček podal poročilo o ustanovitvi Oddelka za zaščito naroda, katerega načelnik je postal, pa je predsedstvo SNOS-a za načelnika odseka za notranje zadeve imenovalo Alojza Vrhovca-Slavka. Kot izhaja iz njegove karakteristike, je bil do tedaj načelnik oddelka za kadre.⁵ Na isti seji je bil za načelnika oddelka za Narodno zaščito imenovan Ivan Ferlež, ki je te naloge opravljal že od smrti Jožeta Mazovca. Za njegovega namestnika je bil imenovan Alojz Ocepek.⁶

Odsek za notranje zadeve, ki so ga tvorili sprva samo ti trije člani, se je julija 1944 preselil z Baze 24 v Semič, kjer je imel sedež v Bukovčevi hiši. Njegova baza se je imenovala Točka 28. Tu so ostali do februarja 1945, ko so se preselili v Plutovo vilo v Črnomlju, v kateri je bil tudi odsek za sodstvo. Iz poročila odsekov pri predsedstvu SNOS je razvidno, kakšna je bila organiziranost odseka

³ Irena Mrvič: Ob 45. obletnici OZNE. Varnost, maj 1989.

⁴ Arhiv Republike Slovenije, dislocirana enota II, f. 448/I.1/2 (dalje AS II).

⁵ Rojen je bil 20.6. 1904 v Ljubljani, po poklicu mestni uradnik, v partizanih pa od 5.7. 1942. V Osvobodilni fronti je deloval kot član matičnega odbora mestnih uslužbencev v Ljubljani. Bil je predsednik odbora OF za mestno elektrarno, član vrhovnega odbora vojaške zaščite v Ljubljani in član eksekutive sokolstva v OF.

⁶ AS II, f. 12/I, seznam funkcionarjev oddelka za kadre z dne 21.3. 1944; Ljuba Dornik-Šubelj: Ustanovitev in delovanje odseka za notranje zadeve pri predsedstvu SNOS. Varnost, Strokovni bilten 1986, št. 3-4, str. 167 (dalje Šubelj, Ustanovitev).

za notranje zadeve do ukinitve njegovih okrožnih izpostav. Odsek je imel začasno le en oddelek, to je oddelek za Narodno zaščito, katerega nalogi sta bili skrb za varnost javnega prometa ter boj proti kriminalu in izkoriščevalcem ljudstva. Oddelek je imel 4 pododdelke: za javni red, kriminalni, administrativni in kadrovski.

Pododdelek za javni red in mir je skrbel za splošno varnost, zlasti pa za varnost prometa, organiziral je zaščito pred požari in pasivno zaščito civilnega prebivalstva pred zračnimi napadi. Kriminalni pododdelek je imel nalogo boja proti kriminalu in izkoriščevalcem ljudstva, zlasti proti črnoborzijancem in tistim, ki so kopicili živila, ter saboterjem NOB. Naloga administrativnega pododdelka je bila nadzor gibanja civilnega prebivalstva na osvobojenem in od naše vojske nadzorovanem ozemlju ter izdajanje potnih dovolilnic prek okrožnih in okrajnih načelstev Narodne zaščite. Kadrovski pododdelek je skrbel za evidenco narodnih zaščitnikov, njihovo strokovno in politično vzgojo ter dajal predloge za namestitve in premestitve pripadnikov Narodne zaščite v sporazumu z narodnoosvobodilnimi odbori.

V septembru 1944 se je število članov oddelka za Narodno zaščito povečalo. Na novo so prišli Stane Vesel, ki je prevzel pododdelek za javni red oz. kasneje kriminalni pododdelek, ki se je februarja 1945 preimenoval v poizvedovalni pododdelek. Stane Vrhovnik je ves čas vodil kadrovski pododdelek. Anton Nemanič je opravljal splošne posle odseka. Za administracijo je skrbel Ivica Bricelj in kasneje Olga Grošelj, ki se je vključila v oktobra ustanovljeni upravni oddelek. Tega so ustanovili na zahtevo poverjenika za notranje zadeve pri predsedstvu NKOJ Vlada Zečeviča. Upravni pododdelek je vodil dipl. iur. Anton Krajšek, v njem pa so delali Boris Trampuš, Janko Guček in Olga Grošelj. V kriminalni oddelek sta se kasneje vključila še Maks Vale in Ciril Košak. Taka sestava odseka je ostala vse do ustanovitve prve slovenske vlade, ko je bil za ministra za notranje zadeve 5. maja 1945 v Ajdovščini imenovan Zoran Polič.⁷

Organiziranost in delo OZNE za Slovenijo po reorganizaciji Odseka za notranje zadeve

OZNA za Slovenijo je imela pet odsekov. Odsek za tujino se je preimenoval v prvi odsek, za obveščevalno službo je bil ustanovljen drugi odsek, tretji odsek je predstavljala kontraobveščevalna služba v vojski, četrti odsek je vodil evidenco, v peti odsek pa je spadala zaščitna enota, ki je varovala ljudi in opravljala druge naloge. Tako je delo potekalo nemoteno, sam proces preobrazbe pa je trajal približno dva meseca, do sredine avgusta 1944, ko so bile ukinjene okrožne izpostave odseka za notranje zadeve. Prostorsko je OZNA za Slovenijo ostala na Stražnem Vrhu, to je v Bazi 24. Postopoma so se v organizacijo vključevali novi ljudje.

⁷ Šubelj, Ustanovitev, str. 168-174.

Delo OZNE za Slovenijo je vodilo načelstvo, ki ga je kot načelnik vodil Ivan Maček. Njegov namestnik je bil sprva Albert Svetina-Erno, sekretarka pa Cveta Zimic, poročena Svetina, od 24. julija 1944 pa je bil Mačkov namestnik dr. Jože Brilej-Bolko, sekretarka pa Vida Rebselj, poročena Kulovec. Oba sta na svojih mestih ostala vse do osvoboditve. Pri načelstvu sta delovali tudi šifrantki Milica Zajc, por. Zupanc in Duša Skinder, por. Lah. Za varnost sta odgovarjala Ivan Mehle-Janko in Žan Hrovat. Na načelstvo OZNE je bila vezana tudi posebna zaščitna oz. oficirska enota, ki je varovala in opravljala druge naloge za potrebe organizacije. Nameščena je bila v zidnici Alfonza Laknerja iz Črnomlja, njen štab pa v sosednji zidnici ob cerkvi.⁸ Za življenje in delo v Bazi 24 je Maček 28. julija 1944 izdal posebni hišni red, ki so se ga vsi, ki so živeli in delali v bazi, bolj ali manj držali, kot se tega tudi sam spominja v anekdotah v "Spominih".⁹

Navodila o delu, v katerih je natančno označil tudi spremembe v organiziranosti s posebnim poudarkom na vojaškem principu, je Maček podal v okrožnici o pošiljanju poročil, ki jo je hkrati z amnestijskim odlokom in odlokom o zaplembi imovine sodelavcem okupatorja posredoval svojim sodelavcem.¹⁰ V njej je poudaril, da so se "v skladu s federativno ureditvijo nove Jugoslavije posamezni odseki narodne oblasti decentralizirali ne samo na federativne sestavne dele države, temveč tudi na posamezne pokrajinske in okrožne sektorje v okviru ene in iste federativne enote. V nasprotju s tem pa je ostal sektor oddelka za zaščito naroda strogo centraliziran za celo državo in seveda centraliziran tudi v okviru Slovenije same. Tako centralizacijo narekuje že sam karakter našega dela in nalog, ki se postavljajo pred naš oddelek, ker na uspešnem izvrševanju teh nalog v katerikoli federativni enoti enako zainteresirani vsi federativni deli države, torej vsa Jugoslavija, ker je notranja fronta Jugoslavije proti njenim notranjim sovražnikom ena in ista ter nedeljiva. Poleg tega pa še narekuje centralistični značaj našega sektorja sam vojaški značaj, vojaški princip, na katerem je naš aparat zgrajen." V nadaljevanju opozarja na strogo hierarhijo pri izpolnjevanju ukazov, saj vsaka prekršitev pomeni kršitev vojaške discipline. Šefi odsekov so bili zadolženi, da načelstvu OZNE za Slovenijo redno pošiljajo 15-dnevna politična situacijska poročila, 15-dnevna delovna poročila in mesečna organizacijska poročila, tekoče pa so seveda obveščali načelstvo oddelka o problemih in mu pošiljali gradivo. Za prvo delovno in politično poročilo je bil določen čas od 15. novembra do 1. decembra 1944, prvo organizacijsko poročilo pa za dobo od 1. novembra do 1. decembra 1944. Iz navedenih datumov vidimo, da se je sama reorganizacija oz. delo po novih smernicah začelo sorazmerno pozno, šele konec leta 1944, kar pa seveda ne pomeni, da vmes delo ni teklo.

⁸ Podatke o kadrih OZNA za Slovenijo so na podlagi arhivskih dokumentov, spominov in fotografij rekonstruirali člani republiškega odbora OZNE za Slovenijo ob pripravah na razstavo ob 45. obletnici ustanovitve OZNE za Slovenijo maja 1989. Hrani avtorica.

⁹ Arhiv Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije (dalje AMNZ), 301/4, Hišni red z dne 28.7. 1944.

¹⁰ AMNZ, f. 301/4, okrožnica Oddelka za zaščito naroda za Slovenijo.

Iz obsežnega poročila načelstva OZNE o sovražnih agenturah na teritoriju Slovenije je razvidno, kako številni so bili tisti o katerih je OZNA za Slovenijo zbirala podatke.¹¹ Zato bi rada s številkami predstavila, koliko borcev OZNE za Slovenijo se je trudilo poraziti sovražnikove namere.

Načelstvo OZNE za Slovenijo je štelo v začetku januarja 1945 skupno 55 oseb, od tega je bilo v samem načelstvu 10 ljudi, spremljevalcev in kuharic je bilo 5, intendantca in saniteta (za vso bazo 24) je štela 30 oseb ter zaščitna četa 10 oseb. Število se do konca vojne ni spremenilo.

V Prvem odseku OZNE za Slovenijo so bili 4, v posebnih linijah: za Primorsko 10 oseb, za Avstrijo 13 (od katerih je eden padel) in za Madžarsko 5 oseb (eden padel) ter v Trstu 8 oseb, skupno torej 40 oseb. V prvi sekciji za oblast 7. korpusa jih je bilo 5, v prvi sekciji za oblast 9. korpusa 5 in v prvi sekciji za oblast Štajerske in Koroške 3 osebe. Skupno je imel prvi odsek 53 oseb, katerih število je ostalo kljub reorganizaciji enako, saj so posamezne ljudi premestili samo na druga področja dela. Zmanjšalo se je le za število padlih.

Drugi odsek OZNE za Slovenijo je imel 216 ljudi. Od tega je v samem drugem odseku delalo 16 ljudi, v drugi sekciji za 7. korpus 41 ljudi, v drugi sekciji za oblast 9. korpusa 58 ljudi, na Štajerskem in Koroškem 55 ljudi. Sem je spadala tudi OZNA na letališčih, ki je štela 4 ljudi. V ta odsek so spadali tudi vsakokratni udeleženci kontraobveščevalnega tečaja, tako je bilo npr. novembra 1944 na tečaju 42 ljudi.¹² Številčnost tega odseka je bila še večja zaradi organiziranosti, saj so vanj spadala okrožna pooblaščenstva OZNE, ki so nastala po ukinitvi okrožnih izpostav odseka za notranje zadeve pri predsedstvu SNOS 18. avgusta 1944.

Tretji odsek OZNE za Slovenijo je imel v začetku januarja 1945 skupno 71 oseb, od tega je bilo v samem tretjem odseku 5 ljudi, v tretji sekciji OZNE za oblast 7. korpusa 4 osebe in v njegovih enotah 20 oseb. Tretja sekcija odseka za oblast 9. korpusa je štela prav tako 4 osebe, v enotah jih je bilo torej 20 in skupno 24 ljudi.

V tretji sekciji za oblast Štajerske in Koroške so bili 4, 14 pa jih je bilo v enotah. Do konca vojne je bilo le malo sprememb. Tako je bilo npr. v enotah 9. korpusa marca 1945 31 pooblaščenecv, aprila pa 34. Ob sami ustanovitvi tretjega odseka namreč pooblaščeneci še niso bili imenovani v vseh enotah in so se ta mesta izpopolnjevala postopoma.

Četrty in peti odsek, v okviru katerih je delalo več sektorjev, sta imela v vodstvu 2 osebi, v kartotečno-statističnem sektorju jih je bilo 13, v elektro-tehničnem sektorju 6 oseb, radiotelegrafistov je bilo 8, foto sektor je imel 3 osebe, za nabave

¹¹ AMNZ, f. 301/4, Sovražne agenture za teritorij Slovenije, nedat. Poročilo je zelo obsežno, saj šteje 17 strani in vsebuje kot dodatek tudi grafični prikaz SS policijskega poveljstva za Jadransko primorje in njegovo povezanost z italijanskim notranjim ministrstvom oz. s specialnim inšpektoratom policije za Julijsko krajino.

¹² AMNZ, f. 301/5, organizacijsko poročilo II. odseka OZNE za Slovenijo 1.12. 1944.

pa je bil zadolžen en član. Skupno stanje januarja 1945 je bilo 33 oseb, do aprila 36 oseb, po prvem aprilu pa 46 oseb. V okviru tega odseka sta potekala tudi radiotelegrafski tečaj, ki ga je obiskovalo najprej 44 tečajnikov, ki so zaključili šolanje 28. decembra 1944 in nato še 40 tečajnikov, od katerih je nadaljevalo specialni tečaj 26 tečajnikov. Strojepisni tečaj pa je obiskovalo 26 tečajnic.

Za zaščito in oskrbo Baze 24 je delovala zaščitna četa, ki je bila od avgusta 1944 v sestavi 1. brigade VDV. Vodil jo je Milan Volčič, komandir je bil Gvido Melink in za njim Stane Gradišar. Namestnik komisarja je bil Franjo Remc in za njim Alojz Trtnik-Rafl. Ta četa je varovala bazo vse do osvoboditve in je spremljala ljudi na poti od Krupljaka do Postojne v Ljubljano, kamor so prispeli 10. maja 1945. Avgusta 1944 je bila za oskrbo Baze 24 ustanovljena tudi komanda baze. Njen prvi komandant je bil Milan Apih, za njim pa Andrej Oblak. Komandant baze naj bi združeval delo vseh posameznih služb (intendance), kar pa ni bilo v celoti uresničeno, saj je bil Maček sam neposredno v stiku z vsemi, še posebno z zaščito.

Na Stražnem Vrhu je bila nameščena tudi sovjetska vojaška misija, ki je bila del sovjetske vojne misije v Jugoslaviji. Sestavljali so jo polkovnik Nikolaj Kirilovič Patrahajcev, podpolkovnik Boris Nikolajevič Bogomolov, starejši narednik Ljubo Georgij Leonidovič in mlajši narednik Jevgenij Petrovič Kufkov ter zastavnica Dušanka Perović.¹³ Sovjetska vojna misija za Slovenijo je 5. marca 1944 odšla iz vrhovnega štaba in po poročilu politkomisarja glavnega štaba Slovenije prispela v Metliko 17. marca 1944. Od 18. marca do 25. decembra 1944 jo je vodil polkovnik Patrahajcev, ko pa je 27. 12. 1944 odpotoval v Moskvo, je šef misije postal podpolkovnik Bogomolov.¹⁴ Član te misije Ljubo Georgij Leonidovič je pod imenom Boris Lihov vodil radiotelegrafski tečaj, hkrati pa je bil šef za zveze te misije. Jevgenij Petrovič Kufkov je bil šifrant. Dušanka Petrovič, ki je bila misiji dodeljena že v vrhovnem štabu, je bila prav tako radiotelegrafistka. Nekoliko za njimi se je pri Dragatušu spustila skupina sovjetskih padalcev, ki so jo tvorili zdravnik dr. Nikolaj Naumov-Kolja, ki je še z dvema ženskama tvoril sanitetno ekipo, ter trije obveščevalci - majorji NKVD: Ivan Zavaronkov-Škrjanček, Saša Sorokoumov in Viktor Berezinov-Pavlov. Z njimi je prišla tudi šifrantka Tanja Šilovič-Kerševani. Naloga Sorokoumova in Zavaronkova je bila kontraobveščevalna zaščita angleške in ameriške misije, medtem ko se je Berezinov ukvarjal z ruskimi vojaki-ujetniki, ki so po kapitulaciji Italije iz ujetniških taborišč prišli v naše brigade. Skupaj s Tanjo Kerševani je Berezinov tudi skušal splesti mrežo za pridobivanje informacij med našimi najvišjimi funkcionarji in, kakor navaja Maček v svojih Spominih, snubil ljudi za svojo obveščevalno službo in jih nekaj tudi pridobil.¹⁵

¹³ AS II, f. 12/2, dopis načelnika vrhovnega štaba Arse Jovanovića 5.3. 1944.

¹⁴ AS II, f. 53/1, dopis obveščevalnega oddelka GŠ NOV in POS 27.12. 1944.

¹⁵ Ivan Maček: Spomini. Zagreb 1981, str. 227; AMNZ, f. 301/87.

Razen te misije sta sovjetsko vojno misijo pri devetem korpusu tvorila Ivan Petrovič-Ribačenko in Leonid Sergejevič-Mihajlovič, ki sta s padalom pristala v noči med 5. in 6. junijem 1944 na območju 7. korpusa in od tam odpotovala v štab 9. korpusa. Čez dva meseca se jima je pridružil tudi Fedor Molovskovski-Luganov, ki je razpredel svojo obveščevalno mrežo na področju Trsta, Gorice in severne Italije. Svoje obveščevalce, ki so prišli iz Sovjetske zveze, je pošiljal v Italijo, Francijo in Španijo, pa tudi v garibaldinske enote. V četrti operativni coni je do decembra 1944 obveščevalno deloval podpolkovnik Bogomolov, z njim pa dr. Aleš Bebler in kot radiotelegrafistka Stana Brezar-Seka.

Prvi odsek OZNE za Slovenijo - za delo na zasedenem ozemlju

Oddelek za tujino odseka za notranje zadeve pri predsedstvu SNOS se je preimenoval v I. odsek OZNE za Slovenijo za delo na zasedenem ozemlju. Načelnik je bil dr. Slavko Zore, njegovi pomočniki pa so bili Vidko Hlaj, Vladimir Diehl, ki je kasneje prešel v drugi odsek, dr. Anton Vratuša in v letu 1945 Ivo Svetina. Varnostnik je bil Srečo Lipovec, administracijo pa je vodila Nevenka Vrezec.¹⁶

Na prvi odsek sta bili direktno vezani organizaciji v mestih Ljubljana in Trst. Vendar v Ljubljani ni prišlo do reorganizacije, ampak je praktično vse do konca vojne še vedno delovala obveščevalna služba, del nekdanje varnostno-obveščevalne službe. Obstoji sicer osnutek predloga o organizaciji OZNE za mesto Ljubljana, ki pa do konca vojne, to je do osvoboditve, ni bila ustanovljena. O stanju v Ljubljani je v Bazi 24 poročal Ivo Svetina, ki je bil do 31. 12. 1944 vodilni politični delavec v Ljubljani. Obveščevalno službo OF v Ljubljani je vodila do svoje aretacije 26. 1. 1945 Neda Grzinič.

Naloga prvih odsekov in prvih sekcij OZNE korpusnih oblasti je bilo zbiranje in urejanje podatkov, še posebno naslovov glavnih sovražnikovih obveščevalnih ustanov ter njihovih najvažnejših agentov in uslužbencev v vseh najvažnejših mestih. Ob pričakovani osvoboditvi je bila namreč glavna naloga OZNE ujeti voditelje sovražnih obveščevalnih centrov, zajeti njihove arhive in glavne agente, da bi jim tako onemogočili nadaljnje obveščevalno delo. Zato so podatke zbirali v treh glavnih smereh. V skupino podatkov o sovražnikovih agenturah in policijah so spadali podatki o nemških, ustaških, italijanskih, bolgarskih, nedičevskih, četniških, belogardističnih, madžarskih in romunskih agenturah. V drugo skupino podatkov je bil uvrščen kvizlinški državni aparat: na Hrvaškem, v Srbiji, Sloveniji, Makedoniji, Črni gori, Bosni in Hercegovini, Vojvodini in Istri. Pri tem so upoštevali, da je bilo treba državni aparat popisati po pomembnosti, tako npr. upravni, finančni, transportni itd. V zadnjo skupino podatkov pa so spadale kvizlinške vojaške formacije, in sicer: četniki, ustaši, domobranstvo, nedičeva državna straža, ljotičevci, Rupnikovo domobranstvo in razne milice.

¹⁶ Rekonstrukcija kadrov I. odseka za razstavo 45. obletnice OZNE za Slovenijo maja 1989. Hrani avtorica.

Čeprav je bilo v osnovnem navodilu o ustanovitvi OZNE določeno, da I. odseki praviloma ne izvajajo aretacij, pa je v primeru, da so imeli zbrane podatke in ob nevarnosti, da bi se jim sovražniki v splošni zmedi ob osvoboditvi zmuznili, bilo možno, da so tudi oni opravljali aretacije. Praviloma pa so se v osvobojenih mestih oblikovali II. odseki, katerih naloga je bilo izvajanje aretacij in privedb osumljenih oseb. Posebno nalogo so imeli I. odsek in I. sekcije v zvezi s tujino. Njihova naloga je med drugim bila, da najdejo primerne ljudi, ki so jih kot rezidente (zaupnike) poslali čez mejo, da bi jim bili v oporo za povojno delo. Glede na to, da je bilo navodilo za delo I. odsekov, ki se je nanašalo na vse območje Jugoslavije, zelo splošno, ga je moral vsak prvi odsek, tako tudi prvi odsek OZNE za Slovenijo, prilagoditi svojim razmeram in seveda poročati OZNI za Jugoslavijo o sprejetih sklepih.¹⁷ Glede na to, da je hkrati z Ivanom Mačkom odšel v Drvar tudi Edo Brajnik, ki je bil že prej član centralne komisije VOS-a in vodja oddelka za tujino odseka za notranje zadeve, ki je nato ves čas vojne ostal v OZNI za Jugoslavijo in je delal v I. odseku, je bil stalen pretok informacij zagotovljen. Brajnik je OZNI za Slovenijo oz. njenemu I. odseku poslal vsa poročila, ki jih je o delu slovenske reakcije v Rimu zbral dr. Franček Kos.¹⁸

Po reorganizaciji odseka za notranje zadeve so Kosovi podatki in zveze bili namenjeni direktno OZNI za Jugoslavijo in niso šli več preko OZNE za Slovenijo.

Posebna naloga, ki jo je dobil I. odsek OZNE za Slovenijo, je bila spremljanje položaja v Istri in severni Italiji, v zvezi z nemškimi pripravami na obalah severnega Jadrana in v neposrednem zaledju ob pričakovanem izkrcanju anglo-ameriških čet. Zato so spremljali politiko slovenske reakcije do Primorske oz. Julijske krajine, kakor tudi italijansko javno mnenje v zvezi z priključitvijo teh delov k Jugoslaviji ali Italiji. Glede na to, da je to področje za svojo odskočno desko uporabljala vsa reakcija (pri tem so posebno pozorno posvetili delovanju četniškega vojvode Dobroslava Jevdjevića), je bila naloga prvega odseka, da te centre ali izkoristijo ali uničijo. Spremljali so tudi dejavnost angleške in ameriške obveščevalne službe, ki je pošiljala svoje agente na naše ozemlje kot tudi globlje v Avstrijo. Njihova naloga je bilo spremljanje političnega razpoloženja, pa tudi iskanje zveze in oskrbovanje avstrijskih partizanskih odredov, če bi se ustanovili. Med splošne naloge je spadalo poročanje o organizaciji in delu nemške in italijanske obveščevalne službe po vsej Sloveniji in Istri.¹⁹

Takoj po sprejetih navodilih je avgusta 1944 posebna skupina oficirjev OZNE odšla na južno Primorsko. Vodil jo je Albert Svetina-Erno, v njej pa je bil tudi Vidko Hlaj. Njihova naloga je bila, da zberejo in preverijo čim več podatkov o nemških pripravah na obalah severnega Jadrana in v neposrednem zaledju na

¹⁷ AMNZ, f. 301/2, dopis Maksa Bačēja šefa I. odseka OZNE za Jugoslavijo načelniku oddelka za zaščito naroda - I. odsek 22.9. 1944.

¹⁸ AMNZ, f. 301/2, pismo Štefana Brajnika 27.9. 1944 I. odseku OZNE za Slovenijo.

¹⁹ AMNZ, f. 301/2, pismo Maksa Bačēja, šefa I. odseka OZNE za Jugoslavijo I. oddelku OZNE za Slovenijo 9.8. 1944.

izkrcaje angloameriških sil. Hkrati pa so odkrivali delovanje zaveznških obveščevalcev, predvsem Intelligence service-a.²⁰ Kmalu so se vrnili v Belo krajino, Vidko Hlaj, pa je ostal v Trstu, kjer je izvedel reorganizacijo po novih navodilih. Nekaj ljudi prejšnjega južnega sektorja so razporedili na odsek korpusne oblasti 9. korpusa, nekateri so prišli na radiotelegrafski tečaj - med njimi Ivan Grzetič-Žitomir, ki je padel 10. 1. 1945 v Borštu pri Trstu potem, ko je vzpostavil redno radiotelegrafsko zvezo med Trstom in Bazo 24.²¹

Delo v Trstu je vodil Franc Špacapan-Črt, njegov namestnik je bil Ciril Braniselj, v prvi sekciji OZNE za Trst pa so delali še: dr. Srečko Košuta in Oskar Kovačič, ki sta vodila kvartne obveščevalne službe v Trstu, Lavra Godnič, poročena Ferligoj, Slava Kenda, por. Hlaj, Marija Metlika, poročena Pavček, Fedora Hrvat, poročena Šabec, Miroslav Žerjav in Silvo Rožanc. Dušan Munih-Darko je bil komandant vseh varnostnih skupin v Trstu in je padel v Borštu pri Trstu 10. 1. 1945.²² V okvir sekcije za Trst so spadali tudi Koper, Milje in Tržič. Zaradi 'proval' v septembru 1944 je bilo delo zelo otežkočeno. Mesto je bilo razdeljeno na deset rajonov, razen tega pa so imeli specialne zveze v okupatorjevih vrstah, kakor tudi v vrstah italijanske in slovenske reakcije.²³

Sredi januarja 1945 je Vidko Hlaj spet odpotoval na južno Primorsko v Brkine z obveščevalci Bojanom Buncem, Samom Macarolom in Brankom Božičem, ki je padel marca 1945 v Brkinih. Skupino je spremljalo od 15 do 20 varnostnikov iz VDV, ki jih je vodil Albert Gruden-Blisk. Z njimi sta bila tudi radiotelegrafista Anica Bukovec in Jože Samec, ki sta vzdrževala dnevno radijsko zvezo z Bazo 24. Naloga te obveščevalne skupine je bila, da je dnevno spremljala prodor zaveznških armad proti Trstu in Primorju. Ta skupina je delovala na tem območju vse do osvoboditve Trsta, do 29. aprila 1945. Poleg obveščevalnih nalog je njena varnostna skupina izvedla tudi več vojaških akcij.²⁴

Trst je bil zelo pomemben tudi za preskrbo, predvsem s tehničnimi pripomočki. Pri tem je delala Majda Novak-Branka. Tako jim je uspelo dobiti cinkografijo, več radiooddajnih aparatov, filme za fotosekcijo, kakor tudi blago za oficirske obleke in trakove za oznake. Pridobili so tudi avto znamke Fiat za akcije po mestu.²⁵

Navodila za politično poročanje, ki jih je Vidko Hlaj dobil od centra (še pred reorganizacijo), so določala, da naj sporoči natančne podatke o stanju v Italiji: o FNI (Fronta nazionale Italiana), PCI (Komunistična partija Italije) in ostalih strankah v FNI, o badoljanstvu, italijanskem partizanstvu, o angleških in ameriških vplivih na politiko italijanskih strank in o stranki, za katero so domnevali, da jo

²⁰ Izjava Vidka Hlaja avtorici 16.12. 1985.

²¹ AMNZ, f. 301/4, poročilo o delu I. odseka od 1. do 15.8. 1944.

²² Izjava Vidka Hlaja 16.12. 1985; AMNZ, f. 301/4, poročilo Stevu 17.1. 1945.

²³ AMNZ, f. 301/4, organizacijsko poročilo I. odseka za razdobje od 1.11. 1944 do 1.1. 1945.

²⁴ Izjava Vidka Hlaja 16.12. 1985.

²⁵ AMNZ, f. 301/4, mapa 3, poročila Vidka Hlaja - Toneta Grčarja oz. Steva 21.5. 1944, 27.8. 1944 in 21.10. 1944.

Angleži sami organizirajo, to je za Partito Liberalcomunista elevativo.²⁶

V delokrog I. odseka OZNE za Slovenijo je do sredine decembra 1944 spadalo inozemstvo in okupirano ozemlje Slovenije. Pod okupirano ozemlje so spadale naslednje okupatorjeve postojanke: Novo mesto, Kočevje, Grosuplje, Karlovac, Sušak, Reka in Pula, ki so spadali pod I. sekcijo oblasti 7. korpusa. Postojna, Gorica, Tolmin, Idrija, Kranj, Jesenice, Bled in obmejni pas v Furlaniji so spadali v I. sekcijo oblasti 9. korpusa. Celje, Maribor, Celovec in obmejni pas v Avstriji so spadali v I. sekcijo oblasti za Štajersko in Koroško. Zaradi postopne koncentracije inozemske obveščevalne službe so ustanovili posebne linije za inozemstvo, ki so bile vezane direktno na odsek, njihovi šefi pa so imeli funkcije pomočnikov v I. odseku. Posebne linije so bile za Italijo, Avstrijo in Nemčijo ter za Madžarsko, vendar se je njihovo delo kmalu preneslo v prvi odsek.

Ko so v drugi polovici decembra 1944 izvršili reorganizacijo, so I. sekcijam odvzeli vsa okupirana ozemlja (postojanke) in jih dodelili v delokrog skupnega odseka ali pa so postavili oddelke mestne OZNE, ki so bili podrejeni direktno oddelku preko odsekov korpusnih oblasti. Prav tako so ukinili posebne linije (ekspoziture za inozemstvo) in jih prenesli v delokrog I. sekcij. Spremembe niso mogli izvesti za Prekmurje in Madžarsko, saj so bile zveze prekinjene zaradi stalnih ofenzivnih sunkov okupatorja.²⁷

Posebna linija za Italijo je bila postavljena na Primorskem; vodil jo je najprej dr. Anton Vratuša za njim pa Milan Osredkar-Marko. Njegov sedež je bil pri odseku oblasti 9. korpusa, vendar je delal popolnoma samostojno in je bil direktno podrejen I. odseku načelstva OZNE za Slovenije. Na pot je dr. Vratuša krenil 30. oktobra 1944 in s seboj je vzel radiopostajo z radiotelegrafistko. Njegova naloga je bila, da obnovi stare zveze bivšega oddelka za inozemstvo pri odseku za notranje zadeve. Z njim so delali Jolanda Majerič, rojena Krajnik, Ilka Bignomi, roj. Devetak, Anica Frank, roj. Peric, Hermina Žgur, roj. Žižmond in Albina Haas-Bina, ki je bila aretirana v Trstu 2. aprila 1945 in ustreljena 28. aprila 1945.²⁸

Poročila, ki so bila rezultat dela te posebne linije, so se nanašala na italijansko narodnoosvobodilno gibanje, Komunistično partijo Italije, Komitet narodne osvoboditve za severno Italijo. Izdelali so seznam vodilnih slovenskih reakcionarjev, ki so bili med vojno v Rimu, kot tudi pregled italijanske obveščevalne službe v Jugoslaviji pred septembrom 1943. Ta je bil pomemben, saj so bili prepričani, da je nekatere ljudi bivše italijanske obveščevalne službe OVRE (prostovoljne organizacije za uničenje protifašizma, to je politične policije, ki je bila za vso Italijo razdeljena na štiri cone) uporabljala tudi fašistična republikanska SID (italijanska vojaška protišpijonažna služba).

²⁶ AMNZ, f. 301/4, dopis Marjance (dr. Vita Kraigherja) Stevu 12.4. 1944.

²⁷ AMNZ, f. 301/4; organizacijsko poročilo I. odseka za razdobje od 1.11. 1944 do 1.1. 1945 z dne 6.1. 1945.

²⁸ Ilegalna imena so razrešena s pomočjo rekonstrukcije Vidka Hlaja.

Posebna linija za Avstrijo in Nemčijo

Na Štajerskem je zasilno delovala posebna linija za Avstrijo in Nemčijo. Vodil jo je Miloš Ogrizek-Samo, ki sta ga že od marca spremljala spremljevalca Janež Tone-Feliks in Tone Koncilija. Razen spremstva sta opravljala tudi kurirske posle in vzdrževala zveze med drugim tudi z Ogrizkovim pomočnikom Dušanom Burjem-Petrom. Dušan Burja je že 1. 12. 1944 padel v Framu pri Mariboru, pred smrtjo pa je uničil tudi ves arhiv, tako da njegovih poročil nimamo. Za vodjo je bil imenovan Vlado Majhen-Rafael, ki pa se ni javil vse do januarja 1945. Zveze so imeli vzpostavljene v Gradcu, na Dunaju in v Kapfenbergu. Ogrizek je v Bazo 24 pošiljal poročila po zvezi, ki jo je organiziral na sektorju Šentjurja, preko nekega železničarja, ki je vozil do meje bivše ljubljanske pokrajine. Pri Kresnicah je pošto oddajal na javko, od koder je v center potovala od dveh dni do enega tedna. Vsa vojaška poročila so šla v glavni štab.²⁹ V poročilih, ki jih je vodstvo odseka ocenilo za zelo skromna, je bil glavni poudarek na strankah v Avstriji, ki so delovale legalno pred priključitvijo Avstrije k Nemčiji, po priključitvi pa so bile ilegalne. To so bile socialnodemokratska, monarhistična, klerikalna in Komunistična partija Avstrije. Glede na to, da Ogrizek ni dobil novih navodil, razen tistih, ki jih je dobil že pred odhodom marca 1944 je za svoje glavno delo imel zbiranje vojaških podatkov zaradi bližanja fronte, spremljanje obveščevalne službe SD in arhiva: kje je in kako bo evakuiran, (zaradi dobre mreže sodelavcev so mnogi nemški arhivi s področja Štajerske prišli v roke OZNE), ter kot zadnjo nalogo priprava agenture za povojno delo. Tako so recimo iz Gradca poslali imenski seznam z naslovi pripadnikov Schutzpolizeia, članov Propagandamta Graz, partijskih funkcionarjev in članov NSDAP iz Graza, članov NSDAP v svetu NSDAP, žandarmerijskih funkcionarjev iz Graza, vodij žandarmerijskih postaj v različnih krajih zgornje Štajerske in podobno.³⁰

Posebna linija za Prekmurje in Madžarsko

Posebno linijo za Prekmurje in Madžarsko je vodil Slobodan Šumenjak-Miran. Ker je odšel na pot še v času delovanja odseka za inozemstvo in ker so bile zveze z njim zelo slabe, je za organizacijske spremembe na področju svojega dela zvedel zelo pozno. Po drugi strani pa tudi v Bazi 24 niso vedeli za njegovo smrt - padel je 22. 10. 1944 - in so mu celo poslali 24. 10. 1944 Bogdana Hrovata-Miho, ki naj bi postal njegov pomočnik, hkrati pa še dva radiotelegrafista in nekaj pozneje še dva domačina iz Prekmurja Jožeta Korena in Janeza Cimermana.³¹ Iz dopisov med Šumenjakom in vodstvom I. odseka je razvidno, da je bil Šumenjak eden tistih, ki so jih ruski obveščevalci snubili za zbiranje informacij o Madžarski ter

²⁹ AMNZ, f. 301/4, poročili Samota 6.1. 1945 in 26.11. 1944; ustna izjava Miloša Ogrizka-Samota avtorici 26.8. 1991.

³⁰ AMNZ, f. 301/4, poročila iz Graza.

³¹ AMNZ, f. 301/4, pismo Mirana 24.10. 1944.

tamkajšnje organiziranje obveščevalne mreže. Šumenjak je takšne naloge odklonil, o tem obvestil vodstvo odseka, ki mu je tudi izrecno naročilo, da je za svoje poročanje odgovoren samo svojemu neposrednemu predpostavljenu, vsako drugo sodelovanje pa naj odkloni.³² Na svoji poti v Prekmurje je Šumenjak nekaj časa vzdrževal zvezo tudi z odsekom za Štajersko, saj ob reorganizaciji ni bilo na sedežu nikogar, ki bi prevzel delo. Pot v Prekmurje ga je vodila skozi Šmarje pri Jelšah, čez Kozjansko, najtežji pa je bil prehod čez Dravo, saj je bila reka na obeh straneh zelo zastražena. Na poti sta ga spremljala Ivan Orel-Rastko in Jernej Osolin-Drago, ki ju je ob prihodu na Madžarsko 24.7.1944 poslal nazaj čez mejo, da bi zanj vzdrževala zvezo.³³ Prvo pismo iz Budimpešte je poslal 13. 8. 1944 in v njem opisal tudi politične razmere na Madžarskem vse od padca Bela Kuna do leta 1944.

Drugo Šumenjakovo poročilo z Madžarskega pa je I. odsek OZNE za Slovenijo posredoval I. odseku OZNE za Jugoslavijo, saj ga je napisal in odposlal 26. septembra 1944 neposredno pred padcem Horthyjevega režima na Madžarskem.³⁴ Politični pregled za Prekmurje je napisal Miško Kranjec, Šumenjak pa ga je posredoval oblastnemu komiteju KPS za Štajersko. Vendar je tudi v tem pismu opozarjal na slabe zveze, saj dotlej ni dobil niti nikakršnih novic od odseka niti navodil za delo. Skupaj s Kranjcem si je prizadeval ustanoviti odbor OF za Mursko Soboto in Lendavo. Smrt Slobodana Šumenjaka je prekinila njegovo zelo pomembno obveščevalno delo kot tudi njegovo politično aktivnost. Ranjen je bil 20. oktobra 1944 v viničariji Jolande Kirbisch pri Vaneči vasi ob napadu madžarskih orožnikov. Skupaj z njim sta bila še Franc Kos, ki je bil takoj mrtev in Stane Červič-Bojan, ki je bil ranjen. Šumenjak je naslednji dan umrl v Murski Soboti, njegovo truplo pa so Madžari izpostavili sramovanju.³⁵

Za Šumenjakovo smrt so v odseku zvedeli šele sredi decembra 1944. Ker pa so bile zveze že prej slabše, so za preverjanje zvez in kot njegovega pomočnika na pot poslali Bogdana Hrovata-Miha. Vsa pisma Bogdana Hrovata so na odsek prišla, hkrati s prvimi sedmimi pa tudi zadnje poročilo Šumenjaka. Iz sporočila Miranovega kurirja izhaja, da je bila Šumenjakova smrt posledica izdaje. Bogdan Hrovat je poročal odseku oz. Slavku Zoretu prvič 1. 11. 1944 s kurirske postaje TV 16, kamor je prispel dan preje. Zelo podrobno je opisoval pot, o kateri je vodil vsakodnevne beležke. Hkrati je sedež odseka opozarjal, da od njega ne dobi nobenega odgovora. Po poti je opravljal kontrolo relejnih stanic, da bi ugotovil, kje je zastoj v posredovanju pošte. Šumenjak je ves čas vzdrževal pisne stike tudi s svojim dekletom Mileno Bokša-Božo, ki pa jih je prekinil dva meseca pred smrtjo, za katero tudi ona ni vedela. Hrovat je prispel v Prekmurje 9. 12. 1944 in ugotovil okoliščine Šumenjakove smrti. V Prekmurju je ostal vse do

³² AMNZ, f. 301/4, pismo Mirana Florjanu 14.5. 1944 in odgovor Miranu 17.6. 1944.

³³ AMNZ, f. 301/4, pismo Mirana Florjanu 24.7. 1944.

³⁴ AMNZ, f. 301/4, Splošno stanje na Madžarskem, poročilo Mirana 26.9. 1944.

³⁵ Ferdo Godina: Prekmurje 1941-1945. Ljubljana 1980, str. 117-147.

osvoboditve, ko je od aprila do junija 1945 opravljal delo pooblaščenca OZNE za okrožje Ljutomer. Vendar njegova poročila o položaju v Prekmurju ali na Madžarskem v arhivu niso ohranjena.³⁶

Ljuba Dornik-Šubelj

FOUNDING OF THE NATIONAL PROTECTION DEPARTMENT FOR SLOVENIA

S u m m a r y

The National Protection Department for Slovenia (OZNA) was founded in May 1944, following the reorganisation of the Interior Affairs Section of the Presidency of the Slovene National Liberation Council (SNOS) from which both the Foreign Affairs and the Intelligence Departments were reallocated and only the National Protection Department remained. At the same time, this department was transferred to the National Defence and, therefore, under military jurisdiction. As an integral part of a Yugoslav organisation, it had strictly hierarchical, military type structure. It was headed by Ivan Maček.

The department was divided into four sections. The first was to operate on the occupied territory, the second on the liberated territory, the third was responsible for counter-intelligence in the army, and the fourth for keeping records and statistics, radio-telegraphy, photography, and, from February 1945, for the OZNA training centre for Slovenia. In August 1944 a special protection squad was formed within the First VDV Brigade, whose task was the protection and supplying of Base 24 where the OZNA Headquarters for Slovenia were located. On Stražni vrh, there was also a Soviet military mission whose members participated in the training of radio-telegraphers and in the counter-intelligence protection of the British and American missions.

The activity on the occupied territory of the OZNA's First Division for Slovenia is presented in more detail. This division was directly connected with its organisations in Ljubljana and Trieste. In Ljubljana, the intelligence still operated in the framework of the former Security-Intelligence Service. The OZNA's first divisions and sections within the Corps Headquarters were responsible for the collection and processing of data, especially the addresses of major enemy intelligence institutions and agents. The OZNA's main task after the imminent liberation was to capture the leaders of the enemy intelligence centres, their main agents and records, in order to prevent their further activity. Within the division framework, special intelligence lines operated for Austria and Germany and, in Prekmurje, for Hungary.

³⁶ AMNZ, f. 301/4, pismi Bogdana Hrovata-Miha 9.11. 1944 in 11.11. 1944.

Bogdan Hrovat-Miha, znan na Štajerskem tudi po vzdevku "Puklasti Miha" zaradi telesne hibe, je bil rojen 20.5. 1923 na Planini pri Rakeku. Osnovno šolo in 7 razredov gimnazije je končal v Mariboru, kamor se je preselil z družino. Junija 1941 je bil z družino izgnan v Balego pri Čačku, nato je bil v Ljubljani do odhoda v partizane. Ker je stanoval v internatu Učiteljskega doma, je bil tu skupaj z bratom povezan v mladinski OF, bil je član SKOJ in njegov okrajni sekretar za Vič. Pred vojno je bil po politični opredelitvi pripadnik Sokola, zaradi telesne hibe pa je imel močan občutek manjvrednosti. V KPS je bil sprejet avgusta 1943. Od junija do septembra 1943 je bil inštruktor oblastnega komiteja SKOJ-a, od septembra do oktobra 1943 je bil sekretar SKOJ-a v Šlandrovi brigadi. Od oktobra 1943 do aprila je bil šef protiobveščevalne službe v Pohorskem odredu in Zidanškovi brigadi. Sodeloval je pri zaslišanjih in likvidacijah domnevnih plavogardistov, tudi na grozovit način, kar je imelo izredno negativen vpliv na partizansko gibanje na Štajerskem. Od aprila do junija 1944 je bil v partijski šoli v Kočevskem Rogu in od junija do oktobra 1944 na Dolenjskem. V OZNO je bil vključen, ko ga je Ivan Maček poslal za Šumenjakom in je v njej ostal vse do svoje smrti. Od junija do avgusta 1945 je bil referent OZNE za mesto Maribor, do novembra 1945 obveščevalec I. odseka OZNE in nato do septembra 1946 referent II. odseka UDV v Ljubljani. Premeščen je bil v IV. odsek, kjer se je 29.2. 1948 tudi ustrelil na službenem mestu, potem ko je bil poklican na odgovornost zaradi svojega obnašanja na Štajerskem v času NOB.

Inštitut za novejšo zgodovino je izdal knjigo

KLJUČNE ZNAČILNOSTI SLOVENSKE POLITIKE V LETI 1929-1955 (Znanstveno poročilo)

o odprtih vprašanjih bližnje preteklosti. Težišče poročila je v prikazu prelomnih točk, ključnih za razumevanje slovenske novejšje zgodovine. V poročilu obravnavajo avtorji predvsem vprašanja iz političnega razvoja, pa tudi druge vidike (gospodarske, socialne, kulturne), na katere je politika vplivala. Delo je razdeljeno na tri poglavja, v katerih avtorji obravnavajo razvoj v tridesetih letih 20. stoletja, ko smo Slovenci živeli v okviru Kraljevine Jugoslavije in so politična in ideološka nasprotja naraščala, čas druge svetovne vojne in povojno obdobje do srede 50. let, ko je pritisk totalitarne države popuščal in je razvoj dobival demokratičnejše poteze.

Avtorji poročila so priznani slovenski zgodovinarji:

dr. Zdenko Čepič, prof. dr. Tone Ferenc, dr. Aleš Gabrič, dr. Bojan Godeša, mag. Boris Mlakar, prof. dr. Dušan Nečak, dr. Jože Prinčič, prof. dr. Janko Prunk, dr. Božo Repe, dr. Anka Vidovič-Miklavčič, prof. dr. Peter Vodopivec, prof. dr. Milan Ževart.

Knjigo (111 strani), v kateri je na zgoščen način predstavljena slovenska politična zgodovina obdobja, ko je v slovenski družbi značilen razcep, ki je opazen še danes

lahko kupite po ceni 1050 SIT na Inštitutu za novejšo zgodovino, Kongresni trg 1, Ljubljana (v knjižnici).